
UDK 811.163.42'342.8
81'271.1
Izvorni znanstveni rad

Sonja Hršak
Zagreb, Hrvatska

Nada Zgrabljčić
Hrvatski radio, Zagreb
Hrvatska

**AKCENTI NA HRVATSKOME JAVNOM RADIJU:
ŠKARIĆEVE TEZE NA PROVJERI**

SAŽETAK

Ovo se istraživanje usmjerava na govor profesionalnih govornika – spikera i novinara na javnome radiju. Medijalizacijom i institucionalizacijom taj govor u društvenoj komunikaciji dobiva status modela ispravnog i poželjnoga govorenja. Rezultati pokazuju stupanj ispravnosti naglašavanja, odnosno odstupanje od prozodijske norme u govoru spikera i novinara Hrvatskoga radija. Istražuje se koliko je to odstupanje sustavno te je li i u kojoj mjeri u skladu s tezama o razvoju hrvatske akcentuacije i prozodijskim tendencijama suvremenog novoštokavskog standardnog izričaja, koje u svojim teorijskim raspravama zastupa Škarić (2001) – nesigurnost prema kratkouzlaznom akcentu, tendenciji kraćenja i toleranciji prema silaznim naglascima na nepočetnom slogu u posuđenicama. Također se istražuje griješe li novinari više od spikera i koje vrste pogrešaka prave. Istraživanje je provedeno metodom analize sadržaja na korpusu od 1341 naglasne jedinice, koje su dobivene snimanjem Vijesti emitiranih u 5 sati ujutro na Prvom programu (čita ih spiker) i u 5 sati i 30 minuta na Drugom programu (čita ih novinar). Snimano je tijekom pet dana: 11. studenog 2000. godine, te 6. siječnja, 8. siječnja 5. ožujka i 4. travnja 2001. godine, a datumi su izabrani slučajno. Snimljenim je korpusom obuhvaćen izgovor čitanih vijesti pet novinara i čitanih vijesti pet spikera. Tekstualno, vijesti su u tim jutarnjim terminima jednake na Prvom i na Drugom programu. Rezultati pokazuju da u naglašavanju griješe i spikeri i novinari, ali je postotak pogrešaka veći kod novinara. Uočeno je također da postoje sustavne tendencije u realizaciji pogrešno izgovorenih naglasaka, za koje se može reći da potvrđuju Škarićeve (2001) teze o nesigurnosti prema kratkouzlaznom naglasku, tendenciju kraćenja dugih naglasaka i toleranciju prema dugosilaznom naglasku na nepočetnom slogu u riječima stranog podrijetla.

Ključne riječi: spikeri, novinari, profesionalni govornici, naglasci, ortoepska norma, hrvatski jezik, Hrvatski radio.

UVOD: HRVATSKI RADIO I MEDIJALIZACIJA PRAVILNOG (STANDARDNOG) JEZIKA I GOVORA

Radio je medij govora. Taj medij, uz ostalo, zadovoljava primateljima potrebu za pripadanjem i identifikacijom (Katze, 1973, u Fiske, s.a.) dijelom i kroz zajednički govor (Zgrabljic, 1996).

Hrvatski radio je od osnutka 1926. godine važan čimbenik kulturnog i obrazovnog sustava Republike Hrvatske, te je oduvijek nastojao biti uzor ispravne uporabe hrvatskog standardnog jezika i govora. Standardni jezik ili idiom je svim pripadnicima jednog jezika zajednički «drugi jezik» u odnosu na njihov organski idiom. Organski je idiom onaj koji je čovjeku materinjski govor, koji mu je prvotan i zato najprisniji. Organski govor jest govor jedne socijalno čvrste, etnički homogene, zatvorene i definirane zajednice, dakle govor konkretnog sela ili skupine uže povezanih sela, zaselaka ili govor kojega plemena odnosno roda (Brozović, 1970:11). Standardni je govor teži, mora se učiti, ali je u javnom komuniciranju upravo standardni idiom optimalan, jer je ukupno bliži svima. Psihološki gledano, nespontan je i svjesno kontroliran s razrađenom metajezničnom svijesću, odnosno s razvijenim znanstvenim «jezikom o jeziku» (Anić-Goldstein, 1999:839). Standardni je jezik alokalan, te se po njemu ne prepoznaje iz kojeg su kraja ljudi koji se njime služe, što odgovara prirodi javnih medija kao što je Hrvatski radio, jer ti mediji imaju univerzalnu publiku na cijelom državnom području. Poznavanje standardnoga govora pokazuje stupanj kultiviranosti, a odstupanje od standarda nije «defekt u govoru», nego pogreška (Škarić, 1988:48). Standardni idiom ima funkciju sporazumijevanja u službenim, općim i kulturnim, javnim aktivnostima. On je konvencionalan i arbitran, te u svim jezicima nestabilan sustav s velikom tolerancijom (de Saussure, 2000). U kontekstu toga treba promatrati i podnormiranost hrvatske akcentuacije, kao i postojeću toleranciju prema različitim akcenatskim varijantama.

VAŽNOST ISPRAVNOG NAGLAŠAVANJA NA RADIJU

Govor spikera i novinara na radiju (uglavnom) je pripremljen govor i to nije spontan govor iz privatnog života, nego je «uredan» i teži što većoj točnosti i preciznosti (Crisell, 1994). Također teži najboljoj proporciji između redundancije/zalihosti i informacije/obavijesnosti jer to pridonosi kvaliteti komuniciranja govorom.

Za postizanje optimalnih odlika medijskoga govora, nužno je ispravno naglašavati riječi jer ispravno naglašavanje ima ne samo kulturnu funkciju, nego i pragmatičnu. Radio kao medij služi se prostornim/spacijalnim kanalom u kojem informacije nastoje što uspješnije stići do cilja.

Pogrešnim izgovaranjem naglasaka (i zanaglasnih duljina) ponekad se mijenja smisao poruke (Vuletić, 1980). Drugim riječima, naglasci imaju dvojaku funkciju: prozodijsku/ zvukovnu stranu i razlikovnu/kontrastivnu koja se temelji

na sposobnosti naglasaka da može biti u funkciji nositelja značenja riječi, odnosno da naglasak i zanaglasna duljina mogu promijeniti leksičko, osnovno značenje riječi i njihovo gramatičko značenje (Barić, 1979:40). Za radijskog je novinara zato važno poznavati ispravnu akcentuaciju, jer inače može napisati dobar tekst, ali ga isto tako u komunikacijskom smislu može potpuno obezvrijediti i učiniti nefunkcionalnim, ako taj tekst nije u stanju pretočiti u govor, i to ispravan, standardni «govorni» govor (Škarić, 1988:2000).

ORTOEPSKA NORMA I NAGLASNI SUSTAV HRVATSKOGA JEZIKA

Ortoepska ili pravogovorna norma (prema Aniću, 1994, od grč. *orto* . . . + *epos* - riječ, odnosno pravogovor) jedna je od četiri osnovne propisane norme hrvatskoga standardnoga jezika kojom se definiraju naglasci. Ortoepsko normiranje upozorava na one važne pojave koje nisu stabilne i koje se zbog toga ne događaju spontano (Barić, 1979:32).

Naglasak je isticanje pojedinog sloga riječi, a u hrvatskom standardnom izgovoru postoje četiri naglasaka:

Kratkosilazni ($\grave{}$): Naglašeni je slog kratak i u najvećem dijelu trajanja naglasaka ima oštru silaznu liniju tona. Sljedeći je slog niži od naglašenog. Takav je samoglasnik u prosjeku najkraći među naglašenim samoglasnicima pa ga neki autori (Barić i sur., 1979) nazivaju i brzim ili jakim brzim. Npr. *kùća*.

Kratkouzlazni ($\acute{}$): Prvi je slog kratak i uzlazan, ali niži od sljedećeg koji počinje tonom istim ili višim od tona na kraju prvog sloga, a zatim slijedi pad. Taj samoglasnik u prosjeku u prosjeku traje neznatno duže nego onaj s kratkosilaznim naglaskom. Npr. *žèna*.

Dugosilazni ($\hat{}$): Naglašeni je slog dug i ima silaznu liniju tona. U svojem je većem dijelu silazan. Ima tonsko kretanje najvećeg raspona u odnosu prema ostalim naglascima. Sljedeći ton počinje tonom nižim od tona na završetku prethodnog. Nizak je i ravan. Npr. *zlâto*.

Dugouzlazni ($\check{}$): Prvi je slog dug i uzlazan, a drugi počinje istim ili višim tonom od prethodnog. Zatim slijedi pad. Npr. *rúka*.

Normativna ortoepska nedorečenost jedan je od razloga koji otežavaju postavljanje standarda pravilnog akcentuiranja, a prozodijska podnormiranost pridonosi stanju u jeziku kojim se produbljuje jaz između uporabne i uzorne norme (Tafra, 2003:49).

Za profesionalne govornike u javnim medijima kao što su novinari i spikeri, postojanje ili nepostojanje ortoepske norme posebno je važno. Oni se svakodnevno susreću s dvojbama u uporabi i ispravnosti naglasaka, jer im je ispravan govor i ispravno naglašavanje dio profesionalnog obavljanja posla.

ŠKARIĆEVO VIĐENJE SUVREMENIH SMJEROVA HRVATSKE PROZODIJE

U članku «Razlikovna prozodija», na osnovi «svehrvatskoga koji nastaje od govornosti jezika», Škarić (2001:11) smatra da danas «s jedne strane imamo novoštokavske govornike i stoljeće normativnog nastojanja kroz knjige i škole te u posljednje vrijeme i kroz javne medije, a s druge strane naglasnu dijalektalnu podlogu većinskog neštokavskog pučanstva, napose stanovnika najvećih hrvatskih gradova, što uključuje i glavninu školovane elite koja pozna strane jezike i ima uvid u latinski jezik» (2001:15). Promatrajući naglasnu zakonitost hrvatskog standardnog jezika i govora s obzirom na povijesnu dimenziju, autor ustvrđuje:

1. da je za hrvatski jezik «povijesno najdublji» i najprošireniji tronaglasni supstrat s jednim kratkim naglaskom u kojem se očituje **neutralizacija kratkouzlaznoga kroz kratkosilazni naglasak** (2001:14);
2. da hrvatski govornici u **posuđenicama** iskazuju visok stupanj tolerancije prema silaznom naglasku na nepočetnim slogovima.

U vremenu radija i televizije, razvojem govornih programa lokalnih radijskih i televizijskih postaja, uz štokavsko i druga dva narječja - kajkavsko i čakavsko - kao konstitutivnih dijelova hrvatskog jezičnog područja, postaju sve ravnopravniji sudionici javnog govora (Zgrabljčić, 1996). Ispravnost naglašavanja u standardnom je govoru zato pod utjecajem tih narječja više nego ikada prije. Dijalekti, naime, postaju sve prihvaćeniji, pa i popularan način komuniciranja u javnom životu, te pod njihovim utjecajem mogu nastati neke nove pojave, koje je Škarić (1988) već u nekim ranijim istraživanjima koncentrirao oko ovih osnovnih problema:

- **dijalektalna diferencijacija** koja se očituje u skraćivanju dužine nenaglašanih samoglasnika, nepoštivanju pravila prebacivanja silaznih naglasaka na proklitiku (npr. *u toj su, i po*);

- **tendencija prema hiperkorektnosti** koja se očituje u prebacivanju uzlaznih naglasaka na proklitiku (npr. *pòduzimati* umjesto *podùzimati*);

- neutralizacija zanaglasnih dužina te **neutralizacija razlike između kratkosilaznih i kratkouzlaznih naglasaka**, tj. svodenju na tronaglasni sustav (Škarić, 1988).

Pomnijom diferencijacijom Škarić (1991) je ustvrdio da govornici hrvatskoga jezika «stvaraju» nekoliko podvrsta postojećeg naglasnog sustava, prilazeći propisanom standardu iz svojih lokalnih sredina i nestandardnih govora te navodi pet takvih podvrsta:

- **jednaglasni** (imaju ga izvorni govornici stare zagrebačke jezgre, naglasak je dinamičan i u silaznoj se intonacijskoj jezgri ostvaruje kao poludugi silazni),

- **dvonaglasni** (imaju ga neka mjesta na sjevernim dalmatinskim otocima i u Istri te u povijesno srednjim dijelovima grada Zagreba, naglasci su dugosilazni i kratkosilazni),

- **tronaglasni** (govori čakavskog i kajkavskog dijalekta; naglasci su dugosilazni, kratkosilazni i akut),

- **četveronaglasni** (sustav koji je svojstven standardnom izgovoru hrvatskoga jezika i sadrži četiri naglasaka: kratkosilazni, kratkouzlazni, dugosilazni i dugouzlazni) te

- **peteronaglasni** (pojavljuje se u nekim posavskim govorima, tu se uz četiri novoštokavska naglasaka nalazi i akut).

U empirijskom dijelu ovoga članka istražuje se ispravnost naglašavanja u spikera i novinara HR, te mogu li se na temelju načina realizacije pojedinih krivo izgovorenih naglasaka uočiti neki sustavni odnosi koji bi potvrdili ili opovrgnuli navdene pretpostavke. S obzirom na to da je riječ o profesionalnim govornicima kojima je i profesionalna i zakonska dužnost skrbiti se o hrvatskome jeziku i njegovoj ispravnosti, te promovirati hrvatski govor na javnom radiju kao model ispravnoga govora, očekivao se visok stupanj točnosti. Jednako ispravno trebali bi govoriti i spikeri i novinari jer ih slušatelji uglavnom ne razlikuju. Slušatelji naime, govor spikera i govor novinara percipiraju kao jedan govorni model.

METODOLOGIJA

Prikupljanje građe

Snimane su vijesti Prvog i Drugog programa Hrvatskoga radija pet dana (ne u kontinuitetu) u pet sati ujutro na Prvom programu te u pet i trideset na Drugom programu. Snimani su programi u subotu 11. studenoga 2000., u subotu 6. siječnja 2001., u ponedjeljak 8. siječnja 2001., u ponedjeljak 5. ožujka 2001. te u srijedu 4. travnja 2001. godine. Te su vijesti leksički identične. Razlikuju se po tome što ih na Prvom programu čitaju spikeri, a na Drugom programu novinari, te je takav materijal pogodan za usporedbu. Snimljenim je korpusom obuhvaćeno pet spikera i pet novinara.

Obrada

Snimka vijesti prenesena je na papir u tekstovnom obliku i označeni su ispravni i pogrešni akcenti. Metodom kvantitativne analize sadržaja, na snimljenom je uzorku istraživana pravilna akcentuacija u spikera i novinara. U tom su postupku korišteni Aničev (1994) *Rječnik hrvatskoga jezika* i *Hrvatsko-talijanski rječnik* Deanović-Jernejca (1993). Obradom u Excell programu, rezultati su prikazani tablično. Dobiveni su rezultati statistički obrađeni s pomoću hi-kvadrat testa. Akcente su ocijenili autori ovoga članka¹.

REZULTATI

U tablici 1 uspoređuju se spikeri i novinari Hrvatskoga radija u pravilnosti izgovaranja naglasaka, a u tablici 2 prikazana je usporedba spikera i novinara Hrvatskog radija u pravilnosti naglašavanja pojedinih riječi.

Tablica 3 pokazuje stupanj nepravilnosti naglašavanja i način pretvaranja ispravnih naglasaka u neispravne, a u tablici 4 analizira se postotak pretvaranja pojedinog od 4 naglasaka u ostala tri naglasaka pri pogrešnom naglašavanju u govoru spikera i novinara Hrvatskog radija. Rezultati bi trebali pokazati jesu li naglasci spikera točniji od novinarskih, kod koje se vrste riječi najviše griješi, kod kojih se akcenata najviše griješi i ima li sustava u pogreškama.

Analiza s obzirom na vrste naglasaka

U tablici 1 prikazan je postotak ispravnih naglasaka u spikera i novinara Hrvatskoga radija. Spikeri su najpravičnije izgovarali dugouzlazni (89,1%), a novinari kratkosilazni naglasak (85,4%).

Najviše pogrešaka zabilježeno je u realizaciji dugosilaznog naglasaka. Spikeri su ga, naime, ispravno izgovarali tek 76,9%, a novinari 60,7% ($P=0,009$).

Tablica 1. Usporedba spikera i novinara Hrvatskoga radija u pravilnosti izgovaranja naglasaka

Tablica 1. Usporedba spikera i novinara Hrvatskoga radija u pravilnosti izgovaranja naglasaka

Naglasak	Broj i (%) pravilno izgovorenih naglasnih jedinica*		
	Spikeri	P#	Novinari
Kratkosilazni	346 (85,9)	0,920	344 (85,4)
Kratkouzlazni	458 (88,6)	<0,001	396 (76,6)
Dugosilazni	90 (76,9)	0,011	71 (60,7)
Dugouzlazni	271 (89,1)	0,009	247 (81,1)
Ukupno	1165 (86,9)	<0,001	1050 (78,3)

*Naglasna jedinica nosi jedan naglasak, a može se sastojati od dvije ili tri riječi.
Hi-kvadrat test.

Iz tablice se vidi da su spikeri izrazito ispravnije izgovarali kratkouzlazni naglasak (88,6%), nego novinari (76,6%) - $P < 0,001$.

Analiza s obzirom na vrstu riječi

U tablici 2 prikazane su vrste riječi i stupanj ispravnosti njihova naglašavanja u govoru novinara i u govoru spikera. Analizirane su imenice, glagoli i pridjevi. Sve ostale riječi - brojevi, prilozni, veznici, zamjenice - svrstani su u skupinu ostalo. Vidi se da su novinari najpravičnije izgovarali imenice (82,1%), a spikeri pridjeve (88,4%). U tim je riječima i u jednih i u drugih stupanj ispravnosti velik.

Tablica 2. Usporedba spikera i novinara Hrvatskog radija u pravilnosti naglašavanja riječi

Tablica 2. Usporedba spikera i novinara Hrvatskog radija u pravilnosti naglašavanja riječi

Vrste riječi	Broj i (%) pravilno naglašenih riječi		
	Spikeri	P*	Novinari
Imenice	535 (87,8)	0,006	500 (82,1)
Glagoli	148 (83,1)	0,011	127 (71,3)
Pridjevi	259 (88,4)	0,002	231 (78,8)
Ostale	223 (85,4)	0,014	200 (76,6)
Ukupno	1165 (86,9)	<0,001	1058 (78,9)

* Hi-kvadrat test.

I novinari i spikeri najviše su griješili pri izgovaranju glagola. Novinari su ispravno naglasili 71,3%, a spikeri 83,1% (P= 0,011). I sve ostale riječi spikeri su naglašavali statistički značajno ispravnije nego novinari (tablica 2). Ukupno su kod izgovora svih vrsta riječi novinari griješili više nego spikeri (P<0,001).

Analiza načina realizacije naglasaka kod spikera i kod novinara

Rezultati prikazani u tablici 3 pokazuju stupanj nepravilnosti izgovora naglasaka i način na koji su novinari i spikeri izgovarali nepravilno izgovorene naglaske.

Tablica 3. Stupanj nepravilnosti naglašavanja u **novinara i spikera** Hrvatskoga radija i način pretvaranja ispravnih naglasaka u neispravne

Tablica 3. Stupanj nepravilnosti naglašavanja u **novinara i spikera** Hrvatskoga radija i način pretvaranja ispravnih naglasaka u neispravne

Naglasak	Broj i (%) naglasaka spikera i novinara neispravno* pretvorenih u											
	Kratkosilazni			Kratkouzlazni			Dugosilazni			Dugouzlazni		
	Spik	Nov	Ukup	Spik	Nov	Ukup	Spik	Nov	Ukup	Spik	Nov	Ukup
Kratkosilazni	-	-	-	44(25)	48 (19)	92 (21)	11 (6)	10 (4)	21 (5)	2 (1)	1 (0)	3 (1)
Kratkouzlazni	35(21)	63 (24)	98 (23)	-	-	-	17(10)	44 (25)	61 (14)	7 (4)	14 (5)	21 (6)
Dugosilazni	13 (7)	29 (11)	42 (10)	7 (4)	11 (4)	18 (4)	-	-	-	7 (4)	6 (2)	13 (3)
Dugouzlazni	4 (2)	4 (2)	8 (2)	27(15)	27 (10)	54 (12)	2 (1)	2 (1)	4 (1)	-	-	-

*Spikeri su imali **ukupno** 176, a novinari 259 pogrešnih naglasaka.

Pogrešan kratkosilazni naglasak ukupno je najčešće realiziran kao kratkouzlazni (21%). I pojedinačno su i spikeri i novinari, najčešće kratkosilazni pretvarali u kratkouzlazni. Pri tome su spikeri više (25%) od novinara (19%) kratkosilazni pretvarali u kratkouzlazni. Kratkosilazni je naglasak zanemarivo realiziran kao dugi – kao dugosilazni ukupno 5%, a kao dugouzlazni tek 1%, i to u oba slučaja češće u izgovoru spikera nego novinara.

Kratkouzlazni je također u najvećem postotku realiziran kao kratkosilazni (23%). Značajno je realiziran kao dugi – kao dugosilazni čak 14%, a kao dugouzlazni 6%. Dok u pretvaranju kratkouzlaznog u kratkosilazni nema veće razlike između novinara (24%) i spikera (21%), u izgovaranju toga naglasaka kao dugog više su grijehili novinari nego spikeri. Oni su ga izgovarali kao dugosilazni 25%, a spikeri samo 10%.

U izgovaranju dugosilaznog naglasaka zabilježen je ukupno manji stupanj pogrešaka u izgovoru. Najrjeđe je izgovaran kao dugouzlazni (3%), a pri tome su više grijehili spikeri. Nešto malo više pretvaran je u kratkouzlazni (4%), podjednako u spikera i novinara. Najčešće je realiziran kao kratkosilazni (10%), pri čemu su izraženije grijehili novinari (11%) nego kod spikeri (7%).

Dugouzlazni naglasak najčešće je realiziran kao kratkouzlazni (12%), s time da su ga spikeri kratili češće (15%) nego novinari (10%). Zanemarivo je realiziran kao kratkosilazni (2) i kao dugosilazni (1%).

Tablica 4 pokazuje broj pogrešno izgovorenih pojedinih naglasaka i postotak pretvaranja pojedinog naglasaka u ostala tri. Vidi se da je bilo ukupno pogrešno izgovorenih 180 kratkouzlaznih naglasaka, te 116 kratkosilaznih.

Tablica 4. Analiza postotaka pretvaranja pojedinog od 4 naglasaka u ostala tri naglasaka pri pogrešnom naglašavanju u govoru **spikera i novinara** Hrvatskog radija

Tablica 4. Analiza postotaka pretvaranja pojedinog od 4 naglasaka u ostala tri naglasaka pri pogrešnom naglašavanju u govoru **spikera i novinara** Hrvatskog radija

Naglasak (n)	Postotak pogrešno izgovorenih naglasaka pretvorenih u			
	Kratkosilazni	Kratkouzlazni	Dugosilazni	Dugouzlazni
Kratkosilazni (116)	-	79	18	3
Kratkouzlazni (180)	54	-	34	12
Dugosilazni (73)	58	25	-	18
Dugouzlazni (66)	12	82	62	

Pri izgovoru dugosilaznog naglasaka bilo je ukupno više pogrešaka (73) nego pri izgovaranju dugouzlaznog (66).

RASPRAVA

Iz prikazanih rezultata može se zamijetiti kako realizacija neispravnih naglasaka upućuje na:

1. velik postotak zamjene kratkih naglasaka; kratkosilazni se 79% izgovarao kao kratkouzlazni, a kratkouzlazni se 54% izgovarao kao kratkosilazni;
2. izraženiju tendenciju kraćenja nego međusobne zamjene dugih naglasaka – dugosilazni je 83% realiziran kao jedan od kratkih, a samo 18% realiziran kao dugouzlazni; dugouzlazni je 94% kraćen, a 62% mijenjan u dugosilazni;
3. raznolikiju realizaciju kratkouzlaznog naglasaka nego kratkosilaznog – kratkouzlazni se izgovara i kao kratkosilazni (54%) i kao dugosilazni (34%) i kao dugouzlazni (12%).
4. veći stupanj realizacije dugouzlaznog naglasaka kao dugosilaznog, nego obrnuto.

Ono što se očekivalo - pokazalo se točnim. Na Hrvatskom radiju novinari govore nepravilnije od spikera. Oni u svim istraženim varijablama nepravilnije izgovaraju naglaske nego spikeri. Pokazalo se da i spikeri griješe u naglašavanju, a priroda pogrešaka jednih i drugih može se smatrati sustavnom. Naime, potvrđuje se Huchbyjeva (1991, 1996) teza o tome da radijski govor, utemeljen na konceptu privatni/javni govor ima sve labaviju granicu između svjetovnog i institucionalnog (Zgrabljčić, 2002:62). Takav govor radijskih spikera i novinara podržava «svjetovno», ne-javno, ne-medijalizirano govorenje (govor) kojem pripadaju ona obilježja na koja je ukazao Škarić (2001).

a) Kraćenje

I spikeri i novinari, naime, najviše su griješili u izgovoru dugosilaznog naglasaka. Spikeri su od ukupno 117 riječi s tim naglaskom pogriješili 27 puta (23,1%), a novinari 46 (39,3%). I spikeri i novinari taj su naglasak najčešće – kratili. Dvostruko češće su ga izgovarali kao kratkosilazni (58) nego kao kratkouzlazni (25). Novinari su taj dugi naglasak pretežno kratili kod glagola u 3. licu jednine, npr. *mòra*, *da-se-smànji*, *tvřdi*,

smatra, *nađe* - te u riječima poput *ključna*, *řajnik*, *bivšeg*, *ljùdi*, *šest*, *sùd* i sl. Spikeri su griješili dvostruko rjeđe, ali, kao i novinari, pretežno su griješili kod glagola u 3. licu jednine: *mòra*, *něma*, *tvřdi*, *smàtra* te u riječima poput *mìlja*, *vřasti*, *ljùdi* i sl. Rezultat može upućivati na tendenciju kraćenja dugosilaznog naglasaka koju je Škarić (1988) nazvao tendencijom prema tronaglasnom sustavu, u kojem će dugosilazni naglasak kao naglasak s tonskim kretanjem najvećeg raspona bivati istisnut.

Uočeno je također da su pogrešno izgovoreni dugouzlazni naglasci na nepočetnom slogu; najčešće su kraćeni, dakle izgovoreni kao kratkouzlazni, u

riječima: izvijèstiti, razmàtrati, ocijènio-je, delegiralo, vijèće, vrijeme, nije, razgovàrali-su.

b) Nerazlikovanje kratkih naglasaka

Kratkosilazni je naglasak u gotovo istom postotku realiziran kao kratkouzlazni i obrnuto. U novinara nailazimo na primjere u kojima su kratkosilazni izgovoreni kao krakouzlazni: *sàda, splitski, stvòrena, prèdano, pòslova, òtkad* i sl. Primjere pogrešnih kratkosilaznih naglasaka realiziranih u kratkouzlazne nailazimo u riječima: *rèkao-je, glède, òsobno, isplata* i sl.

Kratkouzlazne su pogriješno izgovarali kao kratkosilazne u riječima: *resürsi, pòduzme, zèmlje, bàrem, prògon, petiña* i sl.

Takvi rezultati upućuju na zaključak da novinari (ali i spikeri) nisu sigurni niti u jedan od ta dva naglasaka, o čemu piše i Škarić (2001:14) upozoravajući «da mnogi Hrvati govoreći standardno, vrlo teško razlikuju kratkosilazni od kratkouzlaznoga».

Česte su pogreške novinara u riječima u kojima iza kratkouzlaznog naglasaka dolazi zanaglasna dužina. Takav je naglasak uvijek izgovoren na mjestu iza pravilnog mjesta naglasaka, na mjestu zanaglasne dužine, i to kao dugouzlazni, npr. *pòdātākā – podātaka, policājācā – policājaca*. Takve su pogreške najvjerojatnije posljedica tendencije da se krati zanaglasna dužina koju je Kravar (1963) opisao “kao pojavu koja takvo otezanje ustvari pokazuje kao najrustičniju crtu novoštokavske norme”.

Neprebacivanje silaznog naglasaka na proklitiku nalazimo samo u govoru novinara koji najvjerojatnije takav naglasak doživljavaju kao “tuđ”, a na mjestu gdje je bio dugosilazni i kao Kravarovo “otezanje”. Primjere pogrešaka možemo prikazati u sljedećim paradigmama: *u-tòj-su, uz-tò, i-pèt, od stò, na-krāju-je*. Škarić (1988) takvo prebacivanje smatra manjom pogreškom od nepotrebnog prebacivanja uzlaznih naglasaka prema naprijed – hiperkorektnost. U tome vidi jedan od većih problema hrvatske ortoepije, a ovdje ne nalazimo ni jedan takav primjer.

Određeni postotak pogrešno izgovorenog kratkouzlaznog naglasaka novinari su u posuđenicama realizirali kao kratkosilazni na nepočetnom slogu, što možemo naći u primjerima poput: *màndat, parlamènt, premijer, ministar, resürsi*. Škarić (2001:16) takvu pojavu objašnjava tvrdnjom “da je silazni naglasak u takvim riječima na nepočetnim slogovima za Hrvate sasvim prihvatljiv”, a s čime se pak ne slaže Vukušić (1996:66), koji u tome vidi “problem nastajanja usvojenica ili naglasnih prilagođenica”. Takve primjere nismo zabilježili u spikera koji su ipak školovani za govor i bolje su upoznati sa standardom i hrvatskom ortoepijom.

S obzirom na pojedine vrste riječi, spikeri su najviše griješili u naglašavanju glagola, upravo kao i novinari, samo što je postotak pogreške bio različit. Naime, od ukupno 178 glagola, spikeri su njih 30 naglasili netočno (16,9%), a novinari 51 (28,7%). Glagol se kao svojevrsna govorna riječ sastojao od više leksičkih riječi, npr. *dao-mi-ga-je*, pa stoga i ne čudi takav postotak

pogreške. Iako su spikeri školovaniji govornici koji su svladali ortoepsku normu hrvatskoga standardnoga jezika, postoji nekoliko problema što se tiče glagola i njihovog izgovora, odnosno naglašavanja: ako se glagoli sastoje od nekoliko leksičkih riječi, potrebno je dobro znati kad se - i prenosi li se - naglasak na proklitiku te postoji li zanaglasna dužina, koja i vrsne poznavatelje našega jezika može zbuniti. Taj je problem još izraženiji u novinara koji manje poznaju normu i koji na ovaj ili onaj način još uvijek više pišu i vezani su za pisanu riječ kao zasebnu, a ne kao govornu. Pogrešan naglasak u takvoj komunikaciji percipiran je ponekad ne samo kao pogrešan nego i kao šum u kanalu, što informaciju čini manje kvalitetnom i nepotpunom.

c) Posuđenice i tolerancija prema silaznom naglasku na nepočtetnim slogovima.

U novinara je uočeno da je dio pogrešno izgovorenog kratkouzlaznog naglasaka realiziran kao dugosilazni na nepočtetnom slogu, kao npr: *Jugoslávija, Slovénija, Dalmácija* što kao sve češću govornu praksu spominje Škarić.

Na temelju provedenog istraživanja o ispravnosti naglašavanja, možemo zaključiti da je govor spikera i novinara Hrvatskoga radija u određenoj mjeri nepravilan, ali ne možemo zaključiti o stupnju odstupanja od norme kod tih profesionalnih govornika u odnosu na odstupanje prosječnog neprofesionalnoga govornika. Možemo pretpostaviti da je to odstupanje manje, te da su spikeri i novinari HR kompetentni govornici, čiji govor može služiti kao model ispravnoga govora, ali da oni ne ostvaruju idealan standard hrvatske govorne norme. Dapače, na temelju rezultata možemo zaključiti da se neke novije odlike hrvatske govorne prozodije neprofesionalnih govornika, na koje je upozorio Škarić, mogu zamijetiti i u govoru profesionalnih govornika.

Provedeno istraživanje nije dostatno za potvrdu koliko na govor profesionalnih govornika Hrvatskog radija, novinara i spikera, utječe njihovo podrijetlo, odnosno zagrebačko područje (Škarić, 1991). Ne može se zaključiti o postojanju jednonaglasne, odnosno tronaglasne podvrste naglasnog sustava, jer nisu provedena diferencirana ispitivanja o podrijetlu govornika, niti bi postojala mogućnost usporedbe s nekim javnim radijem drugačije socioregionalne strukture govornika.

Briga za hrvatski standardni jezik, što istodobno znači i njegovanje kulture govora i standardnog izgovora, jedna je od obveza javnih medija pa se ta obveza HRT-a regulira i zakonom. To je u skladu s načelima na kojima počivaju javni (PBS – Public Broadcasting Service) sustavi u svijetu, nastali prema modelu BBC-ja, a koji ne trebaju samo informirati i zabaviti, nego i educirati (Shingler i Wieringa, 1991). Naime, to su modeli koji trebaju služiti na dobrobit cjelokupne društvene javne sfere, jednako kao i na dobrobit svakog pojedinca (Findahl, 1999). S toga polazišta, može se postaviti pitanje o potrebi dodatnog ortoepskog educiranja spikera i novinara Hrvatskoga radija, te dužnosti javnih medija da to provedu, ali i o potrebi djelovanja šire kulturne i znanstvene

zajednice na suvremenom, sustavnom i znanstveno-utemeljenom normiranju ispravnog naglašavanja u hrvatskom jeziku. Pri tome mogu biti vrlo zanimljive za dalje istraživanje i teze koje zastupa cijenjeni stručnjak za govor Ivo Škarić.

REFERENCIJE

- Anić, V.** (1994), *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi Liber.
- Anić, V., Goldstein, I.** (1999). *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Novi Liber.
- Barić, E. i sur.** (1979). *Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb: Zavod za jezik Instituta za filologiju i folkloristiku Zagreb: Školska knjiga.
- Brozović, D.** (1970) *Standardni jezik*. Zagreb: Školska knjiga.
- Crisell, A.** (1996) *Understanding Radio*. London and New York: Routledge.
- Deanović, M., Jernej, J.** (1993). *Hrvatsko – talijanski rječnik*. Zagreb: Školska knjiga.
- de Saussure, F.** (2000). *Tečaj opće lingvistike*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Fiske, J.** (s.a.) *Introduction to Communication Studies*. London and New York: Methuan.
- Findahl, O.** (1999). "Public Service Broadcasting - A Fragile, Yet Durable Construction", *Nordicom Review* **20**, 1, 13-21.
- Hutchby, I.** (1996). *Confrotation Talk*. New Yersy: Lawrence Erlbaum Associates Publishers: Mahwah.
- Hutchby, I.** (1991). "The Organization of Talk on Talk Radio" U Scannell (ur.) *Broadcast talk*, 119-138. SAGE Publications: London, Newbury Park, New York.
- Klaić, B.** (1974). *Veliki rječnik stranih riječi*. Zagreb: Zora.
- Kravar, Z.** (1963). «Problematika naše gradske akcentuacije», *Zadarska revija*, 17, str. 177-190.
- Shingler, M. i C. Wieringa** (1991). *On Air. Methods and Meanings of Radio*. London: Arnold.
- Škarić, I.** (2001). «Razlikovna prozodija», *Jezik*, god.48., br.1, Zagreb, veljača 2001. str. 11-19.
- Škarić, I.** (2000). *Temeljni suvremenog govorništva*. Zagreb: Školaska knjiga.
- Škarić, I.** (1991). Fonetika hrvatskoga književnog jezika. U R. Katičić (ur.) *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*, 309-327. Zagreb: HAZU i Globus.
- Škarić, I.** (1988). *U potrazi za izgubljenim govorom*. Zagreb: Školska knjiga.
- Tafra, B.** (2003). Preispitivanje hrvatske jezične norme, *Jezik* **50**, 2, 48-58.
- Težak, S., Babić, S.** (1992). *Gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Vukušić, S.** (1996). Neprihvatljiva naglasnonormativna pravila, *Jezik* **44**, 2, 63-66.
- Vuletić, B.** (1980). *Gramatika govora*. Zagreb: Grafički zavod Hrvatske.

-
- Zgrabljic, N.** (2002). Govor na radiju: Analiza duhovitosti, poetičnosti i afektivnosti novinara Hrvatskoga radija. *Govor XIX*, 1, 45-65.
- Zgrabljic, N.** (1999). Hrvatski radio – radio s javnim ciljevima. *Medijska istraživanja/Media Research* 5, 2, 233-261.
- Zgrabljic, N.** (1996). Govor na lokalnim radiopostajama u Istri. *Medijska istraživanja/Media Research* 2, 2, 155-169

BILJEŠKE

- ¹ Snimanje i analizu akcenata provela je diplomirana novinarka Sonja Hršak kao dio svojeg diplomskog rada iz predmeta Kultura govora na Novinarstvu Hrvatskih studija. Kontrolu je provela dr. Nada Zgrabljic, glavna urednica znanstvenog časopisa *Medijska istraživanja/Media Research*, fonetičarka, spikerica Hrvatskoga radija i profesorica na novinarstvu Hrvatskih studija na kolegijima Kultura govora i Radio.
-

Sonja Hršak
Zagreb, Croatia

Nada Zgrabljic
Croatian Radio, Zagreb
Croatia

ACCENTS ON CROATIAN PUBLIC RADIO: VERIFICATION OF ŠKARIĆ'S THESES

SUMMARY

The research deals with the speech of professional speakers – announcers and reporters on a public radio. By implying media and institutions, that speech gets the status of the model of correct and desirable speaking in social communication. The results show the level of correct stressing and the deviation from the prosodic standard in the speech of the announcers and reporters on Croatian radio. We have examined whether the deviation is systematic and whether it supports (and to what extent) the theses on the development of the Croatian accentuation and prosodic tendencies of the modern Neo-Štokavian speech. Those theses, that are represented in some theoretic discussions by Škarić (2001), are uncertainty with respect to the short rising accent, as well as the tendency to shorten and to tolerate falling accents on the non-initial syllables in loanwords. Furthermore, we have examined whether the reporters make more mistakes than the announcers. The types of their errors are examined as well. The research was carried out on the corpus of 1341 stressed units. The units were recorded during the five-o'clock news on the First program (read by announcers) and during the news at 5.30 on the Second program (read by reporters). The corpus was recorded on five non-consecutive days: November 11th, 2000, January 6th, 2001, January 8th, 2001, March 5th, 2001 and April 4th, 2001. The dates were randomly chosen. The corpus contains pronunciation of news read by five reporters and five announcers, respectively. The texts of the morning news are equal on the First and on the Second program. The results show that both announcers and reportes make mistakes in accentuation, but that the percentage of mistakes is higher for reporters. It was also observed that there are systematic tendencies in the realization of incorrectly pronounced accents. Therefore, we can say that we have confirmed Škarić's theses (2001) on the uncertainty with respect to the short rising accent, as well as the tendency to shorten and to tolerate the long falling accent on the non-initial syllables in the words of foreign origin.

Key words: *announcers, reporters, professional speakers, accents, orthoepic norm, Croatian, Croatian radio*